

Kalaallit Nunaanni imminut toquttarneq

Ph.d.-nngorniap Ivalu Katajavaara Seider-ip paasissutissat katersat allaaserisallu misissorlugit nunatsinni imminut toqunnissamut suut aarlerinarterulersitsisarnersut sunalu illersuutaanersoq misissorpaa.

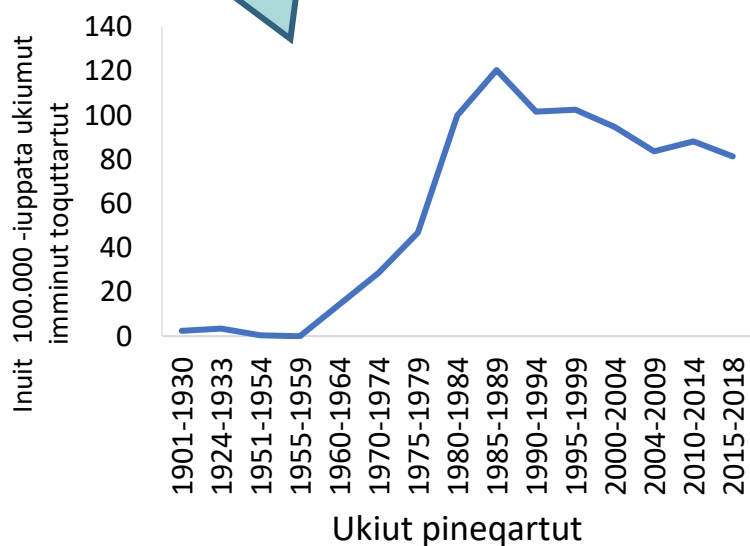
Ataatsimut isigalugu imminut toquttoqartanngierarluni ukiut 1900-ikkut naajartulernerannut imminut toquttarneq nunatsinni inuiaqatigiinni annertuumik ajornartorsiutinngorpoq. 1970-imiit toqusartut 10%-ii imminut toqussimasarput, ullumikkullu nunatsinni imminut toquttartut 40-60-illu akornanniipput. Imminut toquttartut amerlanersaat inuusuttuupput 15-it 24-illu akornanni ukiullit. Angusaqarfiunerusumik pitsaaliuissagaanni, kikkut tamatumunnga aarlerinartorsiortut, tamatumunngalu atatillugu suut aarlerinarterulersitsisarnersut suullu tamatumunnga annikillisisinnaanersut ilisimasariaqarput. Taamaammat ph.d.-nngorniap Ivalu Katajavaara Seidler-ip innuttaasuni tamani suut aarlerinaataanerit suullu illersuutaanerit misissorpai. Paasissutissat katersat marluk, qanoq ilinerani imminut toquttarneq peroriartormilu atukkat, kingorna imminut toqussinnaanermut sunniutaannik misissuisut, atorpai. Tamatuma saniatigut imminut toquttarneq, eqqarsaatikkullu iliutsikkullu imminut toqunniartuunermut tunngatillugu, ilisimatuussutsikkut paasisat pioreersut qulaajaavigaattaq.

Imminut toquttarneq pillugu ilisimasassatit:

- Imminut toquttartut tassaanerupput angutit inuusuttut, arnalli inuusuttut akornanni imminut toquttartut amerliartorput
- Nuummut sanilliullugit imminut toquttartut arfineq marloriaammik amerlanerupput
- Ilisimatuussutsikkut misissuinerni aarlerinaataasinnaasut arlallit qulaajarneqarput, illersuutaasinnaasulli pillugit ilisimasaqartoqanngingajalluni

“Imminut toqunnissamut suut illersuutaanerit pillugu ilisimasaqanngingajalluinnarput, tamannalu siunissami ukkattariaqarparput”

1901-imiit 2018-imut Kalaallit Nunaanni imminut toquttartut amerlassusaat takussutissiami takutinneqarput

Toqussutaasut pillugit paasissutissanik nalunaarsukkanik misissuinerup, imminut toquttartut 1980-ikkunni amerlanerpaaffimminniit 2018-imut ikileriarsimanerat takutippaa. ” Angutit imminut toquttartut ikileriarnerat arnanili amerliartornerat, tamatumani patsisaavoq. Imminut toquttoqartarnerata, Nuummi ikinnerpallutik Tunumilu amerlanerpaallutik, nunap immikkoortuni annertuumik assigiinngissuteqarnera takusinnaavarputtaa” Ivalu Seidler oqaluttuarpoq.

Allaaserisani, aarlerinaataasutut nalunaarutigineqartut amerlanersaat inunnut ataasiakkaanut tunngapput, inuttut atukkanut aningaasaqarnermut, eqqarsartaatsikkut peqqissutsimut,- imigassamik ikiaroorartumillu atuinermit inuunermilu ilungersuanermut attuumassuteqarlutik. Aarlerinaatit ilaqtartarinnut attuumassuteqartut tassaapput peroriartormerit atukkat artornartut, ilinniarnissamulli suliffeqarnissamulli periarfissanut aaqqiagiinnginnernullu tunngatillugu aarlerinaatit inuiaqatigiinniillutik. ”Misissuinerit inernerisa, imminut toqunnissamut eqqarsaatikkullu iliutsikkullu imminut toqunniartuunermut illersuutissat pillugit ilisimasassanik annertuumik amigateqarnerput paasinarsisippaat. Nalunaarutigineqartut arlalialunnguusut, angutit ilaqtartartunut, inuttut atukkatigut aningaasaqarnikkullu atugarissaartunut 1901-ip 1950-illu akornanni inuusimasunut attuumassuteqarput” Ivalu Katajavaara Seidler naggasiilluni oqarpoq.

Ivalu Katajavaara Seidler:

Ph.d.-nngorniaq, Kalaallit Nunaanni peqqissutsimut ilisimatusarfik, SDU & Kalaallit Nunaanni innuttaasut peqqissusaannik ilisimatusarfik, Ilisimatusarfik. Mail: ivalu@sdu.dk

Selv mord i Grønland

Ph.d.-studerende Ivalu Katajavaara Seider ser på hvad der øger risikoen samt hvad der beskytter imod selvmord i Grønland ved hjælp af registre og en gennemgang af litteraturen.

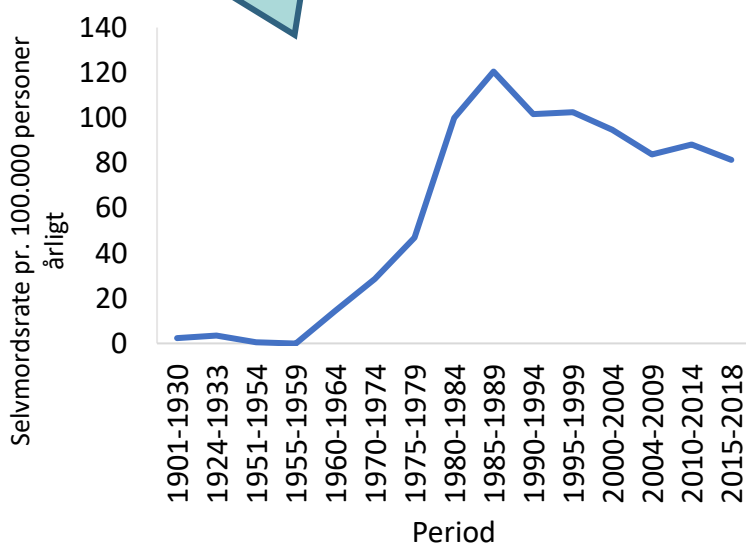
Selv mord gik fra at være stort set ikke eksisterende til at være et stort samfundsproblem i Grønland mod slutningen af 1900. Siden 1970 har 10 % af alle dødsfald været et selvmord, og i dag er der mellem 40-60 selvmord årligt i Grønland. Langt størstedelen af de selvmord vi ser er blandt de unge i alderen 15-24 år. For at kunne lave en bedre forebyggelse er det nødvendigt at kende til hvem der er i risiko, herunder hvilke faktorer der øger risikoen og hvilke der kan mindske den. Derfor har ph.d.-studerende Ivalu Katajavaara Seidler undersøgt risikofaktorer og beskyttende faktorer for hele befolkningen. Hun arbejder med to registerstudier, som ser på tidstrends i selvmord, og betydningen af opvækstvilkår for senere selvmordsrisiko. Herudover kortlægger hun også den viden fra forskningen, som allerede findes indenfor selvmord og selvmordsadfærd.

Dette skal du vide om selvmord:

- Det er primært unge mænd som dør af selvmord, men antallet af selvmord er stigende blandt unge kvinder
- Selvmordsraten for Østgrønland er syv gange højere end i Nuuk
- Der er afdækket en række risikofaktorer for selvmord i forskningen, men der findes næsten ikke noget viden om beskyttende faktorer

“Vi ved utrolig lidt om hvad der beskytter mod selvmord, og vi bør have fokus på dette i fremtiden”

Figuren viser udviklingen i selvmordsraten i Grønland fra 1901-2018

Analyser af dødsårsagsregisteret viste at selvmordsraten er faldet fra sit højeste i 1980'erne til 2018. "Faldet skyldtes et fald i selvmord hos mænd, mens antallet var stigende for kvinder. Vi så også store regionale forskelle i selvmord, med den laveste rate i Nuuk og den højeste i Østgrønland" fortæller Ivalu Seidler.

I litteraturen var de fleste rapporterede risikofaktorer på individ niveau og relateret til socioøkonomisk status, mental sundhed,- alkohol- og stofbrug og livsstress. Risikofaktorer relateret til familien var svære opvækstvilkår, mens adgang til uddannelse, arbejde og konflikter var risikofaktorer på samfundsniveau. "Resultaterne indikerer at vi mangler meget viden om beskyttende faktorer for selvmord og selvmordsadfærd. De få rapporterede var relateret til, at mænd havde en familie, høj socioøkonomisk status og at være født mellem 1901 og 1950" afslutter Ivalu Katajavaara Seidler.

Ivalu Katajavaara Seidler:

Ph.d.-studerende, Center for Folkesundhed i Grønland, SDU og Grønlands Center for Sundhedsforskning, Ilisimatusarfik. Mail: ivalu@sdu.dk

